

ПОРЯДОК
здійснення моніторингу геологічного середовища

1. Цей Порядок визначає механізм організації та здійснення системи спостережень, збирання, оброблення, аналізу та зберігання моніторингу геологічного середовища, оцінки і прогнозування змін об'єктів моніторингу, обмін інформацією суб'єктів моніторингу у процесі його здійснення та забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацією, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень щодо поліпшення, збереження та відновлення стану геологічного середовища, раціонального використання його компонентів.

2. У цьому Порядку терміни вживаються в такому значенні:

геофізичні поля – це фізичні поля особливості яких визначені геологічною будовою Землі;

геохімічні процеси – природні хімічні процеси, що відбуваються в надрах Землі та на її поверхні, спричиняють міграцію елементів і зміни хімічного складу гірських порід та мінералів та внаслідок яких утворюються гірські породи та мінерали;

геохімічний стан ландшафтів - оцінка та визначення вмісту та поширення природних і техногенних елементів, сполук, речовин в результаті геохімічних процесів у надрах Землі та на її поверхні;

екзогенні геологічні процеси – геологічні процеси, що відбуваються на поверхні Землі та в її приповерхневих шарах, зумовлені головним чином енергією сонячної радіації, силою тяжіння і впливом біоти;

ендогенні геологічні процеси – геологічні процеси, пов'язані з енергією, яка виникає в надрах Землі.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному у Кодексі України про надра, Водному кодексі України, Земельному кодексі України, Законах України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про державну геологічну службу України» та «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

3. Моніторинг геологічного середовища є підсистемою державної системи моніторингу довкілля і здійснюється шляхом проведення спостережень за геологічним середовищем, збирання, оброблення та обміну інформацією про стан його компонентів, що використовуються для оцінки і прогнозування змін у їх стані, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень, планів і програм з поліпшення, збереження та відновлення геологічного середовища, у тому числі попередження і стримування його деградації, забруднення, раціонального використання компонентів геологічного середовища.

4. Об'єктами моніторингу геологічного середовища є:

мінерально-сировинна база;

масиви підземних вод;

екзогенні геологічні процеси;

ендогенні геологічні процеси;

геофізичні поля;

геохімічний стан ландшафтів.

5. Суб'єктами моніторингу геологічного середовища є:

Держгеонадра та підприємства, які належать до сфери її управління або щодо яких вона здійснює повноваження з управління корпоративними правами держави (включаючи їх дочірні підприємства) у частині:

моніторингу підземних вод (ресурси, видобуток та використання), прогнозування змін якісного і кількісного стану підземних вод, моніторингу масивів підземних вод, зокрема і у частині моніторингу якості підземних вод за радіологічними показниками на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення;

проявів ендегенних і екзогенних геологічних процесів, а також геохімічного стану ландшафтів;

моніторингу геофізичних полів.

НАН України – у частині збору даних, вивчення та прогнозування проявів ендегенних геологічних процесів, взяття участі у науковому супроводі екзогенних геологічних процесів в частині їх оцінки, аналізу і прогнозів.

Користувачі надр відповідно до статті 13 Кодексу України про надра, водокористувачі відповідно до статті 48 Водного кодексу України та водокористувачі відповідно до пункту 12 Порядку здійснення державного моніторингу вод, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 758 (Офіційний вісник України, 2018 р., № 76, ст. 2537).

6. Залежно від характеру досліджуваного об'єкта виокремлюють об'єкти досліджень моніторингу об'єктового й державного рівнів.

7. Об'єктами досліджень моніторингу геологічного середовища об'єктового рівня є прості геологічні (природно – техногенні) системи.

У їх межах моніторинг здійснюють суб'єкти господарювання відповідно до Кодексу України про надра, Водного кодексу України, статті 22³ Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (в редакції

Закону України від 20 березня 2023 р. № 2973-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля»), пункту 12 Порядку здійснення державного моніторингу вод, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 758 (Офіційний вісник України, 2018 р., № 76, ст. 2537) та наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 14 березня 2016 року № 97 «Про затвердження форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин та інструкцій з їх заповнення», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 травня 2016 року за № 791/28919 (із змінами).

Результати такого моніторингу суб'єкти господарювання передають до Держгеонадр у вигляді форм звітності № 5-ГР (тверді горючі, металічні та неметалічні корисні копалини) (річна) «Звітний баланс запасів корисних копалин за 20__ рік», № 6-ГР (нафта, природний газ, конденсат, етан, пропан, бутани, гелій) (річна) «Звітний баланс запасів корисних копалин за 20__ рік», № 7-ГР (підземні води) (річна) «Звітний баланс видобутку та використання підземних вод за 20__ рік», затвердженими наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.03.2016 № 97, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30 травня 2016 року за № 789/28919 (із змінами).

8. Об'єктами моніторингу державного рівня є природні геологічні системи й окремі складні геологічні (природно-техногенні) системи, які мають важливе загальнодержавне значення (ділянки надр континентального шельфу; ділянки надр, на яких здійснюється захоронення радіоактивних і небезпечних відходів тощо). Моніторинг державного рівня здійснюється Держгеонадрами та підприємствами, які належать до сфери її управління або щодо яких вона здійснює повноваження з управління корпоративними правами держави (включаючи їх дочірні підприємства).

Результати моніторингу державного рівня дозволяють оцінити стан геологічного середовища в цілому по території країни і включають результати моніторингу геологічного середовища об'єктового рівня.

9. Моніторинг геологічного середовища базується на таких основних принципах:

актуальності, об'єктивності, достовірності та повноти відомостей про геологічне середовище;

інтероперабельності та інтегрування даних, одержаних з різних джерел;

відкритості та доступності відомостей, поширення і зберігання;

інноваційності.

10. Проведення моніторингу геологічного середовища здійснюється у такому порядку:

збір, аналіз та підготовка вихідних (базових) даних для формування фонових (базових) знань про об'єкт моніторингу;

виконання спеціальних досліджень, зйомок, спостережень і обстежень компонентів геологічного середовища;

обробка результатів спостережень, виявлення негативних факторів, вплив яких потребує здійснення контролю;

геологічне картування території України для оцінки його стану та його змін під впливом господарської діяльності та воєнних дій;

оцінка, аналіз і прогноз, запобігання впливу негативних процесів.

11. Стан геологічного середовища оцінюється за результатами проведення аналізу послідовних спостережень і порівняння одержаних показників.

12. Результатами здійснення моніторингу геологічного середовища є:

- первинні дані (дані спостережень);
- узагальнені дані, що стосуються кількісних і якісних характеристик об'єктів моніторингу в певний проміжок часу та/або в межах певної території;
- оцінка стану геологічного середовища і визначення джерел негативного впливу на них;
- короткострокові, середньострокові та довгострокові прогнози зміни стану геологічного середовища;
- науково обґрунтовані рекомендації, необхідні для прийняття управлінських рішень у галузі охорони, збереження, захисту, відтворення та використання геологічного середовища.

13. Моніторинг мінерально-сировинної бази здійснюється для забезпечення раціонального використання надр, уникнення кризових явищ у забезпеченні розвитку економіки держави за рахунок видобутку та переробки корисних копалин, дотримання нормативів, стандартів та інших вимог щодо геологічного вивчення і використання надр, охорони надр як національного надбання.

Моніторинг мінерально-сировинної бази включає:

- збір, обробку, аналіз та систематизацію інформації про стан надрокористування;

- системний аналіз кон'юнктури світового ринку корисних копалин та оперативне регулювання пріоритетних напрямів пошуково-розвідувальних робіт і обсягів видобутку корисних копалин з метою забезпечення розвитку економіки, зокрема, за рахунок корисних копалин стратегічного значення;

експертну оцінку всіх проєктів та програм геологічного вивчення надр та розробки родовищ корисних копалин;

перевірку обґрунтованості методик та технологій геологічного вивчення надр і розробки родовищ корисних копалин, відповідності їх проєктній документації, повноти та комплексності вивчення надр, дотримання відповідних нормативів;

оперативну підготовку пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавчого забезпечення надрокористування.

14. Моніторинг масивів підземних вод здійснюється відповідно до Порядку здійснення державного моніторингу вод, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 758 (Офіційний вісник України, 2018 р., № 76, ст. 2537) .

15. При проведенні моніторингу екзогенних геологічних процесів здійснюється виявлення небезпечних геологічних процесів, виявлення розповсюдженості та оцінка ураженості територій екзогенними геологічними процесами, районування територій за умовами їх розвитку, вивчення видових і просторових характеристик екзогенних геологічних процесів, їх зміни в просторі і часі в природних умовах і під впливом діяльності суб'єктів господарювання (техногенне навантаження), активності та інтенсивності прояву екзогенних геологічних процесів, особливостей негативного впливу на господарські об'єкти, споруди, природні умови та життєдіяльність людини.

16. Моніторинг ендегенних геологічних процесів здійснюється відповідно до Положення про національну систему сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення у сейсмонебезпечних регіонах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 699 (Офіційний вісник України, 1997 р., № 28, ст.).

Виконання режимних геомагнітних спостережень, узагальнення та підготовка прогнозів проводиться відповідно до компетенції НАН України.

17. Вивчення геофізичних полів здійснюється з метою вивчення глибинної будови Землі за допомогою проведення геофізичних досліджень в межах геодинамічних полігонів шляхом спостережень за змінами таких полів Землі (в тому числі при проведенні регіональних досліджень) зокрема і з метою виявлення різних видів корисних копалин.

18. Моніторинг за геохімічним станом ландшафтів включає збір, обробку та аналіз фактичних матеріалів еколого-геохімічних досліджень ландшафтів і інших компонентів довкілля, а також даних щодо природних і техногенних умов і чинників, що впливають на геохімічний стан ландшафтів, визначення пріоритетності природних умов і техногенних чинників у формуванні геохімічного стану ландшафтів, побудову карт визначення та вивчення показників, що характеризують геохімічний стан ландшафтів (в першу чергу, вміст у компонентах ландшафтів токсичних хімічних елементів та сполук), в тому числі внаслідок воєнних дій та антропогенної діяльності.

Вивчення виявлених змін, своєчасне виявлення небезпечного рівня забруднення, дослідження небезпечного рівня, комплексне вивчення стану компонентів ландшафтів здійснюється для визначення тенденції змін геохімічного стану ландшафтів у просторі й часі, а також аналіз взаємозв'язків компонентів ландшафтів.

19. Дані та інформація, що отримуються в рамках функціонування моніторингу геологічного середовища, є складовими автоматизованих інформаційних систем у сфері охорони та раціонального користування надрами, створених з метою забезпечення функціонування підсистем Державної системи моніторингу довкілля.

В умовах нормальної обстановки геологічного середовища та за відсутності небезпечних подій підсистема моніторингу геологічного середовища функціонує в режимі повсякденного функціонування.

У разі введення режиму підвищеної готовності Міндовкілля приймає відповідне рішення та інформує про таке рішення Держгеонадра у встановленому порядку.

Міндовкілля інформує Держгеонадра про можливі потреби щодо зміни частоти відбору та аналізу проб навколо місця, де є загроза виникнення надзвичайної ситуації геологічного середовища у разі наявності спостережної мережі.

Суб'єкти моніторингу геологічного середовища державного рівня перевіряють первинні дані та інформацію, отримані ними в режимі підвищеної готовності, щодо перевищення унормованих показників моніторингу. За наявності таких перевищень, або високого рівня ймовірності перевищення, суб'єкти моніторингу геологічного середовища державного рівня негайно передають такі дані та інформацію відповідними засобами оперативного зв'язку до Міндовкілля.

Якщо після вжиття заходів із запобігання загрози виникнення надзвичайної екологічної ситуації в геологічному середовищі, знижено ризики її виникнення до прийняттого рівня, Міндовкілля приймає рішення про перехід (повернення) підсистеми моніторингу геологічного середовища в режим повсякденного функціонування.

20. Забезпечення єдності вимірювань під час моніторингу геологічного середовища здійснюється відповідно до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність».

21. Моніторинг геологічного середовища державного рівня здійснюється з урахуванням даних інших підсистем державної системи моніторингу довкілля, даних дистанційного (космічного) зондування земної поверхні та геопросторових даних, обмін якими здійснюється через загальнодержавну екологічну автоматизовану інформаційно-аналітичну систему забезпечення прийняття управлінських рішень та доступу до екологічної інформації та її мережі.

При проведенні моніторингу геологічного середовища можуть використовуватися дані та інформація про дотримання умов спеціальних дозволів на користування надрами, планові та позапланові перевірки робіт на об'єктах надрокористування.

Суб'єкти моніторингу геологічного середовища державного рівня забезпечують обмін інформацією щодо стану геологічного середовища між собою, органами державної влади, органами місцевого самоврядування даними та результатами здійснення державного моніторингу у встановленому законодавством порядку.

22. Інформація про походження даних та результатів моніторингу зберігається в загальнодержавній екологічній автоматизованій інформаційно-аналітичній системі забезпечення прийняття управлінських рішень та доступу до екологічної інформації та її мереж.

З метою інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, забезпечення прозорості даних та обміну інформацією щодо стану геологічного середовища, а також інших інформаційних потреб управління у сфері охорони та раціонального користування надрами використовуються сучасні інформаційні технології, зокрема автоматизовані інформаційні системи у сфері охорони та раціонального користування надрами.

Автоматизована система моніторингу геологічного середовища є складовою Єдиної державної електронної геоінформаційної системи

користування надрами, порядок ведення, функціонування та доступу до якої затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 511 (Офіційний вісник України 2023, № 53, ст. 2971).

Моніторинг геологічного середовища може включати інформацію суб'єктів господарювання про будь який вплив на геологічне середовище.

23. Результати моніторингу геологічного середовища можуть використовуватися для оновлення даних Державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин, оновлення інформації щодо стану геологічного середовища України, включаючи території міжнародного значення та підготовки звітів відповідно до вимог багатосторонніх природоохоронних міжнародних договорів тощо.

24. Суб'єкти моніторингу геологічного середовища державного рівня зобов'язані зберігати первинні дані та інформацію, отримані в результаті здійснення державного моніторингу геологічного середовища безстроково шляхом підтримки функціонування інформаційно-аналітичних систем у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.
